

יעל כהן-פארן

מנכ"ל הפורום הישראלי לאנרגיה

מערכת פוטו-וולטאית מסחרית על גג של לול בקדש ברנע, באדיבות ברימאג מערכות סולריות

תוכן זה הוא חלק מרשימת. לחצו כאן לדיון המלא

דילמת הארגיות המתחדשות

גיליון חורף 2010 / כרך 1(1) 3 בינואר, 2010

המאבק העולמי במשבר האקלים והצורך בהפחתת פליטת גזי החממה, הביאו לפריחה עולמית בתחום הפקת חשמל מאנרגיה מתחדשת. סובסידיות נדיבות של ממשלות בעולם סייעו בהגדלה חסרת תקדים של ייצור החשמל מאנרגיה מתחדשת, באמצעות הקמת מתקני ענק להפקת אנרגיה סולרית ופריסה נרחבת של טורבינות רוח, וגם באמצעות הצבתם של קולטים פוטו-וולטאיים על גגות מבנים.

הניסיון ליישם מדיניות דומה בישראל מעלה על פני השטח סוגיות סביבתיות לא פשוטות. מחלוקות אלו עולות בין גופי הממשל השונים לבין עצמם, וכן בין הגופים העוסקים בשמירת הטבע ובקידום ההגנה על הסביבה. המחלוקת העיקרית בהקשר זה היא סוגיית הקצאת הקרקע הנרחבת הנדרשת לצורך הקמת תשתיות לייצור אנרגיה סולרית, ההפרה הנופית והסכנה לציפורים נודדות, שעלולים לגרום מתקנים להפקת חשמל מאנרגיית הרוח. נוסף לכך, לשמירה על השטחים הפתוחים ערך רב בהיבטים דוגמת שימור מגוון המינים והמערכות האקולוגיות, שימור אגני ניקוז ועתודות קרקע לפיתוח. בישראל, המדינה הצפופה בעולם המערבי, מצוי משאב הקרקע במחסור חריף, ולפיכך מקבלת סוגיה זו משנה תוקף.

בינואר 2009 התקבלה החלטת הממשלה שלפיה בשנת 2020 יופק 10% מהחשמל במשק מאנרגיה מתחדשת. זאת, בהמשך להחלטה קודמת משנת 2001 שקבעה, כי עד שנת 2007 יופקו 2% מהחשמל מאנרגיה מתחדשת ו-5% עד לשנת 2016. יעדים אלה לא הושגו. במקביל, החליטה הממשלה לעודד את התחום באמצעות הקמת שלוש תחנות סולריות גדולות, אשר תייצרנה בשיא תפוקתן כ-250 מגה-ואט באתר "אשלים" שבנגב וסבסוד הקמתם של מתקני אנרגיה מתחדשת, באמצעות "תעריף הזנה" (feed-in tariff), המזכה את יצרן האנרגיה המתחדשת במחיר גבוה עבור כל קילו-ואט-שעה שהוא מייצר. תעריף זה מאפשר לגייס את המימון הדרוש להקמת המערכת, באופן שיחזיר את ההשקעה וישאיר רווח מסוים בידי היזם.

מבחינתם של גורמים רבים, החוששים מהשפעות הפיתוח הסולרי על השטחים הפתוחים, קיימת עדיפות ברורה להקמת תחנות סולריות על גגות מבנים, או לכל הפחות, בשטח שבין מבנים או בצמוד לשטח בנוי.

הטכנולוגיה הפוטו-וולטאית דורשת תחזוקה מינימלית, היא שקטה ומודולרית וניתן להתקינה על גגות מבנים וכן בצמוד למבנים. מבחינת הנצילות האנרגטית, המערכות הפוטו-וולטאיות הפשוטות (ללא עקיבה אחר השמש וללא ריכוז קרינת השמש) מצליחות להמיר כ-10% בלבד מאור השמש לחשמל, לעומת המערכות התרמו-סולריות, המגיעות לנצילות של 20%. מהבחינה הכלכלית, הטכנולוגיה הפוטו-וולטאית היא היקרה ביותר להפקת אנרגיה מהשמש.

השיטה התרמו-סולרית מאפשרת הפקת חשמל מאנרגיית השמש בנצילות גבוהה יותר ממערכות פוטו-וולטאיות, אך נדרשים לה שטחים נרחבים רציפים ומערכות תעשייתיות נלוות (טורבינות וגנרטורים), אשר אינן יכולות להימצא בצמידות לשטחים בנויים. טכנולוגיות חדשות, המצויות כיום בשלבי פיתוח בישראל, מאפשרות נצילות גבוהה יותר של אנרגיית השמש, גם מודולריות וגמישות רבה באופי השטח הנדרש.

ניתן לתאר את המחלוקת הקיימת באופן פשטני כשאלה של עלות כלכלית מול שטח. במילים אחרות – אנרגיה סולרית במערכות פוטו-וולטאיות, שניתן להתקין על גגות מבנים, היא יקרה מאוד – עלויות ייצור חשמל ממערכות אלו מגיעות לפי שתיים עד פי שלושה מאשר במערכות תרמו-סולריות. אבל, עלות הקרקע באזורים המדוברים (בדרום הארץ) נמוכה מאוד, עובדה היוצרת תמריץ דווקא לשימוש בזבזני בקרקע.

אין ספק, כי ההחלטה לתמוך באנרגיה נקייה וירוקה היא חיונית ורצויה. השאלה היא איך יבוצעו המהלכים ובאיזה סדר עדיפויות נוקטים קובעי המדיניות על מנת לקדם את הדברים הנכונים והרצויים.

סבסוד הקמתם של מתקנים סולריים קטנים ובינוניים על גגות מבנים וכן על הקרקע, בטכנולוגיה פוטו-וולטאית, בהיקף של עד 350 מגה-ואט, מגיעה לכמיליארד ש"ח בשנה למשך 20 שנה. כמות האנרגיה שתופק ממתקנים אלה תגיע לכ-1% מהחשמל המיוצר בישראל היום.

יש הסכמה גורפת בקרב כל המומחים ובעלי העניין בתחום האנרגיה, כי התייעלות אנרגטית וחסכון בצריכה הם כלים מרכזיים ביותר לקידום אנרגיה נקייה. האנרגיה הירוקה ביותר היא זאת שלא מיוצרת, גם לא באמצעים מתחדשים. למרות הסכמה זאת, ההחלטות שמקודמות והמשאבים המשמעותיים ניתנים, בראש ובראשונה, למערכות הפוטו-וולטאיות היקרות.